

Підручник “Українська мова та читання” для 4 класу

Авторки: Ганна Остапенко, Ольга Волощенко,
Олександра Козак

Сайт підтримки підручників svitdovkola.org

Всі підручники поєднані за змістом

Освітні лінії

з добре знайомими персонажами

Театралізуємо

Досліджуємо
медіа

Взаємодіємо
письмово

Взаємодіємо
усно

Досліджуємо
мовлення

Читаємо

Узагальнення і систематизація знань перед ДПА

Іменник

Хто? Що?

Називає предмет чи явище

Власні назви	Загальні назви	Назви істот	Назви неістот
Земля	земля	метелик	квітка

Має рід

Чоловічий	Жіночий	Середній
півень	курка	курча

Змінюється за числами

Однина	Множина
риба	риби

Змінюється за відмінками

Називний	кіт
Родовий	кота́
Давальний	коту́
Знахідний	кота́
Орудний	котом
Місцевий	на коті́
Кличний	ко́те

Алгоритм визначення роду іменника

Іменник в однині?

Так (✓) / Ні (✗)

Зміни множину на однину

Яке слово можна додати до іменника?

Мій / Мое / Моя

Чоловічий рід / Середній рід / Жіночий рід

Префікси з- і с-

Перед літерами к, п, т, ф, х завжди пиши префікс с-!

§17. Математична частина мови

– Мовознаю, мені так кортить відкрити сьогодні щось нове! Я вже відкрив новий тюбик пасти, але цього замало! Гадаю, нова галактика чи нова частина мови мене цілком задовільнить.
– Тоді мерщій на пошуки!

Спостереження
за мовним
явищем

Мотиваційний
діалог
персонажів

- 1 Знайди в нотатках Пишеняти на с. 30 слова, які відповідають на запитання *скільки?* та *котрій?*. Запиши їх у зошит разом зі словами, від яких вони залежать.

Зразок. Планет (скільки?) дев'ять.

Запам'ятай

Числівник — це частина мови, яка називає кількість чи порядок при лічбі та відповідає на запитання *скільки?* чи *котрій?*. У реченні пов'язується лише з іменниками.

Практичні
завдання

Пояснення

- 2 Спиши уривок з вірша Івана Андрусика "Три плачі". Підкресли 4 числівники.

Доні снилися вночі
три плачі.
Перший плач
жував калач,
другий одягнувся в плащ,
а у третього плачу
парасолька від дощу.

Кишенька слів

- 3 Про кого кажуть, що в нього / неї **сім п'ятниць на тиждень**? Про тих, хто часто змінює свої плани, наміри й думки, про когось дуже веселого чи про невдачу? У тебе є такі знайомі? Розкажи про них, уживши цей вислів.

§13. Таємний світ комах

- 1 Чи цікаво тобі спостерігати за комахами? Прочитай, як розповідає про це письменник-натураліст.

Спостереження і відкриття

За романом Джеральда Даррелла "Моя сім'я та інші звірі"

Цей іграшковий садок був для мене магічною країною, де в гушавині квітів роїлися небачені досі створіння. У кожній троянді серед шовковистих пелюсток жили крихітні павучки, схожі на крабів. По стеблинах троянд, укритих зеленою попелицею, ніби барвисті іграшки, повзали сонечка. Бджоли, схожі на пухнастих ведмедиків, перелітали з квітки на квітку й діловито, заклопотано гули. Чепурні **глянсуваті** бра́жники кружляли над стежинами, іноді застигаючи в повітрі на тремтливих крильцях, щоб своїм довгим гнучким хоботком дістати нектар. По доріжжках снували великі чорні мурахи, збираючись купками навколо якоїсь дивовижної – здохлої гусениці або трояндової пелюстки.

Спочатку я просто очманів від цього буяння життя прямо перед нашим порогом і блукав по саду, патрулюючи ту чи іншу комаху. З часом мої спостереження стали більш ціле-

спрямовані. Навпочіпки або лежачи ниць, я міг кілька годин поспіль спостерігати живий світ навколо мене, а Роджер тим часом сумирно сидів неподалік. Отак мені вдалося відкрити силу-силенну захопливих речей.

Ці відкриття захоплювали мене до такої міри, що я негайно мусив поділитися з кимось своїм захватом. Отож, стрімголов примчавши додому, я вражав рідню новиною, що рідкісні колючі чорні гусениці на трояндах – то ніякі не гусениці, а малята-сонечка, або яким незвичним способом комахи-золотоочки відкладають яєчка.

- 2 Відшукай у тексті уривка описи комах. Прочитай той, що видався тобі найцікавішим. Випиши з нього слова, які підкреслюють захват малого Джеральда і допомагають нам уявити цих істот гарними та вишуканими. До яких частин мови ці слова належать?
- 3 Випиши у свій зошит назви всіх комах, яких дослідник згадує в цьому уривку, в алфавітному порядку. З одним словом (на вибір) склади і запиши речення.
- 4 Чи маєш ти захоплення, яке дарує тобі яскраві враження та надихає тебе? Розкажи про це в групі. Якщо ні, то розкажи про таке захоплення знайомої людини.

Уривок із твору
для читання

Ілюстрація до
уривка

Завдання до
прочитаного
матеріалу

Рубрика “Читаріум”
вчить дітей самостіно
добирати твори
для читання

Читаріум

6

Розкажіть одне одному, які цікаві книжки про минуле ви читали. Чим вони вам сподобалися? Хто їх автори / авторки? Обери один зі згаданих під час бесіди творів і прочитай його.

Читаріум

5

Принесіть різні енциклопедії. Порівняйте обкладинки. Чи можна за ними визначити тему книжки? Візьми ту, яка тебе зацікавила, обери у змісті кілька статей і прочитай.

Взаємодіємо письмово

Послідовний практикум з написання есе протягом року

Типи текстів

Розповідь	Опис	Міркування (есе)
Про що? _____	_____	_____
Події, явища, дії персонажів	Ознаки предметів, істот, явищ, місцевості	Роздуми про певну проблему чи явище
Будова _____	_____	_____
1. Початок подій 2. Розгортання 3. Завершення	1. Ознаки 2. Окремі деталі 3. Загальне враження	1. Твердження 2. Аргументи 3. Висновок
Ключове запитання _____	_____	_____
Що відбувається?	Яке?	Чому?

Вказівки для написання тексту

Скористайся цими підказками, коли писатимеш власні твори.

Алгоритм перевірки та редагування тексту

- 1 Прочитай кожне слово. Чи всі літери написані?
- 2 Перевір правопис складних для написання слів у словнику, в інтернеті, спитай у дорослих.
- 3 Перевір, чи правильно перенесені слова з рядочка на рядочок.
- 4 Упевнись, що в кінці речень стоїть потрібний знак: крапка, знак оклику чи знак питання.
- 5 Перевір, чи написані з великої літери перші слова кожного речення, власні назви.
- 6 Простеж, чи не повторюється якесь слово надто часто. Заміни його синонімами.
- 7 Додай слова, які допоможуть краще уявити те, що ти описуєш.
- 8 Позбудься зайвих слів, які розтягують розповідь і роблять її нудною.
- 9 Простеж, чи послідовна твоя розповідь – чи не "перестрибує" з одного на інше.
- 10 Якщо виправлень забагато, то можеш переписати текст начисто.

Алгоритм перевірки і виправлення тексту

Приклад есе

- 3 Прочитай есе, яке написав Марк. Скільки в ньому абзаців? Знайди в його структурі зачин, два приклади і висновок.

 Слова можуть образити

Я вважаю, що слова можуть інколи зробити дуже боляче.

Одного разу я намалював гарну картину і показав татові. Він засміявся і сказав, що в коня геть не така голова. Я тоді дуже засмутився.

Ще я пам'ятаю, як тато з бабусяю сварилися, і казали одне одному образливі слова. Але потім помирилися.

Я думаю, люди мають пам'ятати, що слова можуть образити, і бути уважнішими одне до одного.

Мої твори

Есе — невеликий за обсягом прозовий твір, у якому автор висловлює власні думки, емоції, описує своє ставлення до певної проблеми, аргументує свою позицію.

Індивідуальне завдання

- 4 Згадай ситуацію з власного життя, коли чиїсь слова надихнули або підбадьорили тебе. Напиши для свого портфолію есе на тему "Слова можуть надихнути" за такою структурою, як у попередньому завданні.

Визначення

Завдання
для обговорення
в парах та групах

1

Пригадайте й розкажіть одне одному про випадок зі свого життя, який можна назвати пригодою.

- ▶ Як ви тоді почувалися: налякано, здивовано, некомфортно, радісно?
- ▶ Чи змінилося ваше ставлення до подій згодом?
- ▶ Чи цікаво розповідати про свої пригоди іншим? А слухати розповіді про пригоди?

2

Розгляньте ілюстрації на с. 48–51 і згадайте, про що йтиметься у наступних уривках роману Володимира Рутківського "Джури козака Швайки".

Орієнтовні
запитання

Мовленнєві правила

– Більшу половину галактик ще не відкрито!
– Половина не може бути більшою або меншою. Адже половини завжди однакові. Правильно казати: **більша частина** або **більшість**.

Завдання,
які допомагають
позбутися
помилки у мовленні

Наголошуй правильно!

Усі числівники від **одина́дцяти**
до **де́в'ятна́дцяти** мають наголос на складі **на**.

3

Промов скоромовку без помилок.

Чотирнадцятий брат посадив виноград.

Рубрика “Кишенька слів”
збагачує
мовлення дітей
образними висловами

Кишенька слів

- 9 Чи знаєш ти фразеологізм **за словом до кишені не лізе**?
Так говорять про тих, хто вміє підтримувати розмову
і вживати дотепні та влучні слова.

А ми зберемо “кишеньку слів”, до якої
можна буде лізти по цікаві вислови.
Заведи блокнотик, записуй до нього
фразеологізми і вживай їх у спілку-
ванні при нагоді.

Досліджуємо медіа

Працюємо з медіатекстами

Завдання
на створення
власних
медіатекстів

§42. Я це знаю!

- 1 Поміркуй, яку тему ти знаєш так добре, що зможеш пояснити її іншим. Зроби про це плакат.
 - ▶ Який заголовок зацікавить?
 - ▶ На скільки частин можна розділити інформацію?
 - ▶ Як назвати кожен з них?
 - ▶ Якими зображеннями можна оформити роботу?

Навчально-методичне забезпечення та бібліотека медіаматеріалів на сайті svitdovkola.org

Завдання
для опрацювання
ГОТОВИХ
медіатекстів

§21. Подорож у минуле

- 1 Подивися трейлер фільму "Сторожова застава" та дізнайся, про що цей твір, які персонажі в ньому є. На твою думку, фільм заснований на реальних подіях чи це вигадка сценаристів? Поясни, чому ти так вважаєш.

svitdovkola.org/um4/media2

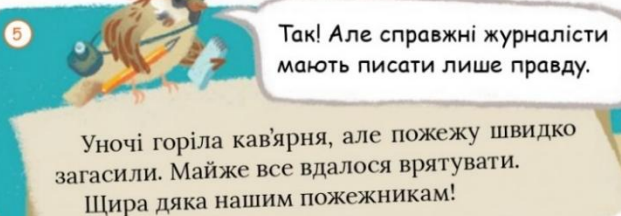

Досліджуємо медіа

Формуємо медіаграмотність

Тематичний
КОМІКС

Хто — фейкороб, а хто — правдолюб?

70

Тренуйся мислити критично

1

Поміркуй, як ЗМІ та реклама можуть впливати на наші думки, дії, настрої. Чому до будь-якої інформації слід ставитися критично?

28

Завдання
за змістом
коміксу

Завдання
з театралізації
за літературними
творами

§6. У світі фантазій

1

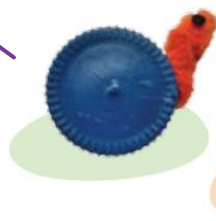
Уявіть, що у вашій шафі відкрився портал у світ фантазій, і ви змогли туди потрапити. Кого б ви там зустріли? Що робили б? Придумайте сюжет, розподіліть ролі та розіграйте цю зустріч, скориставшись аудіотреками:

svitdovkola.org/um4/media12

Розпочніть підготовку до вистави

- ▶ Об'єднайтеся в кілька груп: лялькарі / лялькарки, декоратори / декораторки, продюсери / продюсерки, музичні режисери / режисерки, читці / читкині.
- ▶ Придумайте, як зробити ляльки – персонажів оповідки: з пластиліну чи з тканини, з паперу чи з пластикових пляшок, стаканчиків, тарілок тощо.
- ▶ Складіть список потрібних декорацій і домовтеся, хто які створює.

Приклади робіт

Завдання
зі створення
лялькового
театру

Формувальне оцінювання – щомісяця

Перевір себе

- 1 Прочитай текст. Визнач його тип, тему й мету. Склади й запиши план тексту. Добери заголовок.

У хаті край села жили чоловік і жінка. Було в них двоє дітей – Мишко й Оля. Біля хати ріс високий гіллястий осокір.
– Зробимо на осокорі гойдалку, – сказав Мишко.
– Ой, добре буде гойдатися! – зраділа Оля.

Поліз Мишко на осокір, прив'язав до гілки мотузку. Стали на гойдалку Мишко й Оля та й ну собі гойдатися. Гойдаються діти, а навколо них синичка літає та й співає, співає.

Мишко й каже:

- І синичці весело, що ми гойдаємося. Як радісно співає! Глянула Оля на стовбур осокора й побачила дупло, а в дуплі – гніздечко синиччине, а в гнізді – пташенята маленькі.
- Синичка не радіє, а плаче, – сказала Оля.
- Чого ж їй плакати? – здивувався Мишко.
- Подумай, чого, – відповіла Оля.

Василь Сухомлинський

- 2 Переглянь своє портфоліо з творчими роботами. Прочитай кілька творів. Які твої враження від них?

- Круто! Цікаві тексти!
- Нуднувато, можна було й краще написати.
- Забагато покреслено та виправлено. Мабуть, варто було переписати начисто.

- 3 Подивись роботи в портфоліо когось із класу (з його /її дозволу) і ввічливо вислови свої поради та зауваження.
- 4 Яке завдання цього місяця виявилось для тебе найскладнішим? Чому? Що треба зробити для того, щоб наступного разу такі труднощі в тебе не виникали?
- 5 Які завдання ти виконав / виконала успішно? Які особисті якості сприяють твоєму успіхові?

Перевір себе

- 1 Перекажи уривок із циклу "Хроніки Нарнії" К. С. Льюїса, використовуючи ключові слова.

Едмунд, хащі, зникнення Люсі, дзвіночки, сани, олені, королева, гном-переросток, борода, син Адама, лагідний голос, мармелад.

- 2 Продовж речення.

Прикметник – це самостійна частина мови, яка називає ознаку предмета і ...

- 3 Спиши, вставляючи пропущені закінчення прикметників. Визнач рід, число та відмінок кожного прикметника.

Допитливі діти прочитали чудовий твір відомого британського письменника К. С. Льюїса "Хроніки Нарнії".

- 4 Утвори за допомогою суфіксів **-ськ-**, **-зьк-**, **-цьк-** прикметники від поданих іменників. За потреби звертайся до орфографічного словника.

Козак, завод, Житомир, Львів, Кавказ, чумак.

- 5 Спиши, вставляючи пропущені суфікси.

У бобрів була дуже затишна малювата хатка. Зі стелі звисали в'язки цибулі, а до стіни тулилися гумові чоботи, поряд з якими висіли непромокачі плащі. Там же були сокирки, садівні ножиці, лопати, кельми, вудки, риболовні сіті та всілякі торби.

- 6 Приготуйся виразно прочитати або розказати з пам'яті один із віршованих творів цієї теми.

- 7 Які завдання ти виконав / виконала успішно? У виконанні яких завдань тобі треба ще попрацювати? Чому? Як саме ти це робитимеш?

Навчально-методичне забезпечення до підручників

▶ календарно-тематичне планування уроків

▶ комплект робочих зошитів

▶ інтернет-підтримка на сайті svitdovkola.org

- методичні матеріали
- навчальні презентації
- інтерактивні завдання
- матеріали для роздрукування
- та багато іншого

Запрошуємо до діалогу

books@dsvit.com.ua

(067) 504-5022